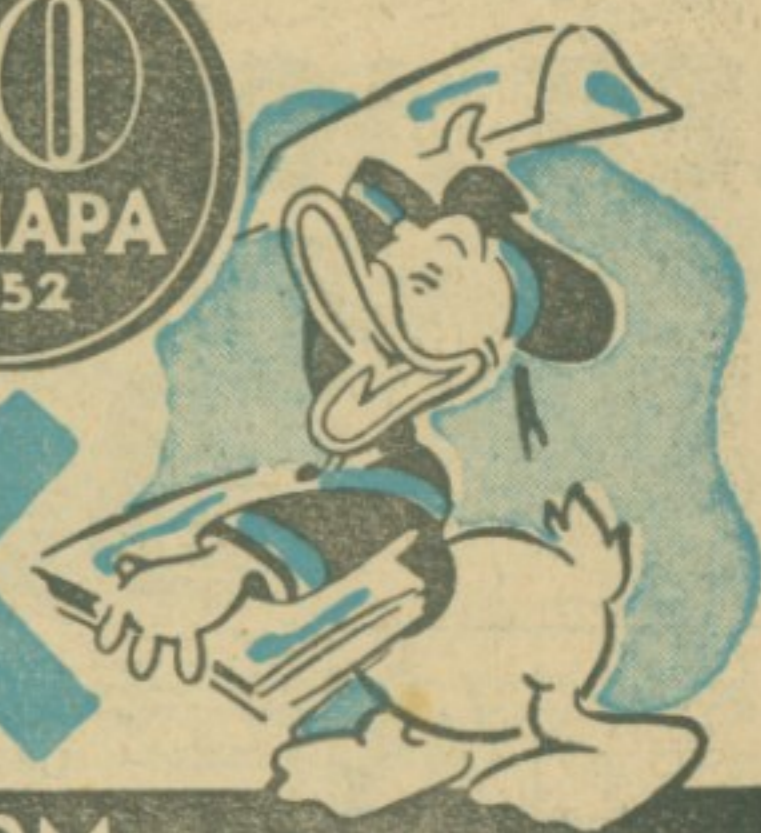

ПОЛИТИКИНИ ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIV — Број 18 — Субота, 5 мај 1952

WALT DISNEY:

МИКИ И ШИЛЈА на острву диносаура

18. БЕЗ НАДЕ НА ПОВРАТАК

КАДА СУ ПОСЛЕ ЗЕМЉОТРЕСА ПОШЛИ НА РАДИЛИШТЕ ГДЕ СУ ГРАДИЛИ ДИНОСАУРСКИ ЕКСПРЕС, ПРОФЕСОР ПРЕПОТОПКО, МИКИ И ШИЛЈА НАИШЛИ СУ НА ЗАТРАПАН УЛАЗ

Али ПРИЗОР НА КОЈИ СУ НАИШЛИ БИО ЈЕ СТРАШАН

У
ИДУЋЕМ БРОЈУ:
СПАСАВАЈ СЕ КО МОЖЕ!

ЦЕК ЛОНДОН: ЗЛАТО

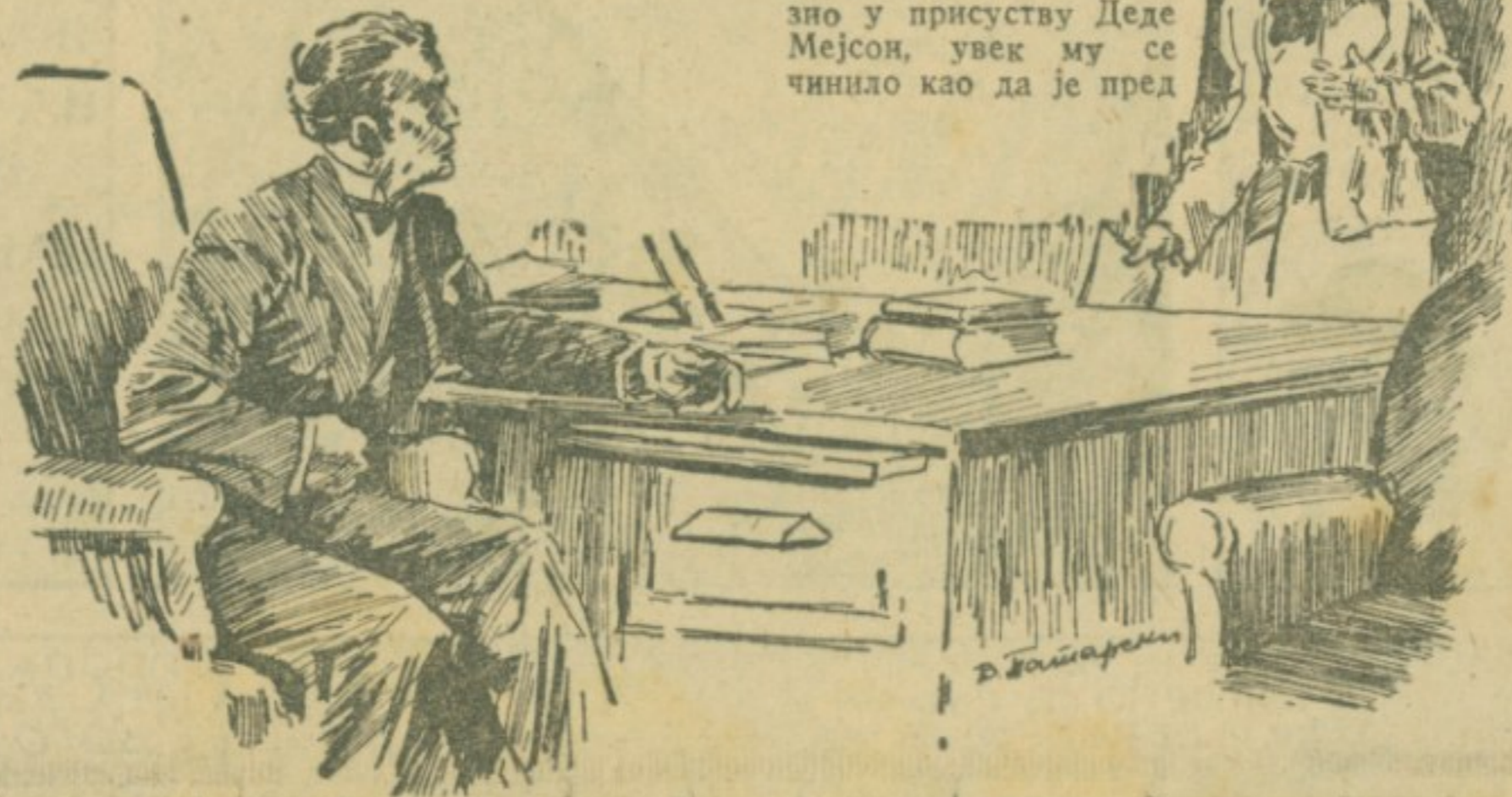
Дејлајт је у игри био веома груб, а та његова грубост произлазила је из његовог презривог односа према људима с којима је играо. Он је био убеђен да ни један од стотине међу њима нема поштене намере; уколико би се и нашао неки поштен, он му је прорицао да ће неминуовно пропасти у овој непоштеној игри. Искуство из Њујорка отворило му је очи. Он је збацио вео илузије с пословне игре и гледао ју је у свој њеној голотињи. Исто тако је Дејлајт посматрао и односе у производњи и у друштву. Рад, законити рад, био је извор свега богатства. Без обзира да ли се ради о врећи кромпира, концертном клавиру или путничком аутомобилу — све су то били само производи рада. Превара је почињала тек при расподели ових ствари. Они који су радили нити су уживали у звуцима клавира, нити су се возили аутомобилима. Како је то могло да се догоди, објашњава сама по себи та непоштена игра. Десетине и стотине хиљада људи седеле су по читаве ноћи и размисљале како да отму од радника плодове њиховог рада. То су били такозвани пословни људи. Када им пође за руком да стану између радника и дела њихових руку, они за себе присвајају већи део тих производа. Колико ће да присвоје, није било одређено никаквим правилима ни праведношћу, него њиховом снагом и подлошћу. Њихова дозвика је била: "У пословицама је све допуштено". Он је видео да се сви пословни људи држе тога правила.

Али, било је ту и других, виших фаза игре. Мали посредници, трговци и њима слични, узимали су колико је ко могао од производа радника, али су иза њих стајали велики пословни људи који су у ствари држали у закупу радништво. Ти велики играчи првенствено су се бавили пљачкањем радника, али су непрекидно склапали и савезе с њима да отимају плен један другоме. То најбоље доказује Холдсвортјева план, којим му је дигао педесет хиљада долара, и покушај Даусета, Летона и Гутенхимера да му отму десет милиона. Па и он сам је учинио нешто слично кад је преузео панамску пошту. Дакле, закључивао је Дејлајт, ипак је лепше пљачкати пљачкаше, него сиромашне раднике.

Тако је Дејлајт, мало по мало, ушао у посао. Он се није упуштао у то да vara раднике. Није имао срца да то чини, а, сем тога, није волео да игра на мало. Њега је одушевљавала друга игра, игра у којој је вребао велике пљачкаше и отимао им један део плена. Она га је забављала и узбуђивала, а каткад је долазило и до њаволских тешких битака. Као стари Робин Худ, Дејлајт је отимао од отимача и, на неки начин, делио онима којима треба. Био је дарежљив на свој начин. Никада није помагао добротворна друштва, нити је хтео да има икакве везе с професионалним трговцима милостињом, али је зато широкогрудо и обилно помагао оне који су се налазили око њега.

Сурове животне прилике на Јукоњу ни су могле да огрубе Дејлајтову душу. Међутим, цивилизација је то постигла. У дивљој, жестокој игри коју је сада играо нестало је његове старе племенитости, исто онако као што је нестало и оног западњачког отезања у његову говору. Он се раније борио против безличних природних сила, а сада против живих бића која су припадала његовој врсти; ни мучна путовања саоницама, ни залеђене реке, ни студен, ништа га није могло толико изменити као што је то учинила окупна борба с људима.

Код њега је, додуше, и сад долазило до излива племенитости, али су они били врло краткотрајни и већином их је произрковао коктел који је пио пре јела. И на Северу је пио много, али на махове; сада је пио редовно, тачно у одређено време. Он ни сам није био свестан како је до тога дошло, али је та навика свакако била условљена његовим душевним и физичким стањем. Мало по мало, коктел му је постао неопходан, јер га је окружавао каменним зидом заборава. Пре подне и за време рада никада није пио, али чим би завршио дневни посао утапао је све у коктелу, који му је одузимао свест. У таквим тренуцима за њега

нику постојали послови, није постојало ништа.

VI

Тада је у Дејлајтов живот ушла Деде Мејсон. Ушла је скоро неприметно. Он ју је узео не примећујући је, заједно са канцеларским намештајем, послужитељем, чиновником Морисоном и са свим осталим што припада канцеларији једног пословног човека. Да га је неко првих месеци упитао, он не би знао да каже ни које су боје њене очи. О томе како је била обучена, није имао ни појма. Његово око није било извежбано да то запажа, нити га је то занимало. За њега је она била „Госпођица Мејсон“, и то је било све.

Једнога дана, кад је потписивао писма, паде му у очи неки необичан израз. Притисну на звонце два пута и после неколико тренутака уђе Деде Мејсон.

— Јесам ли ја овако рекао, госпођице Мејсон? — упита, пружајући јој писмо и упирући прстом на тај израз.

Преко њеног лица пређе сенка збуњености. Држала се као да је на оптуженичкој клупи.

— Погрешила сам — рече. — Жао ми је. Али то уопште и није грешка — додаде брзо и изиђе из собе да на писаћој машини изврши исправку.

После подне, враћајући се у канцеларију, Дејлајт сврати у једну књијару и купи граматiku; заваливши се у фотељу и дигавши ноге на писаћи сто провео је читав сат предостајући књигу.

— Тако ми моје луде главе, девојка је имала право — закључи гласно, завршавајући читање. Први пут му паде у очи да има нечег необичног на његовој дактилограф-књији.

Пролазећи једанпут крај њеног стола, примети на њему књигу Киплингвих песама. Узе је и збуњено прелиста неколико страница.

— Ви много читате, госпођице Мејсон? — рече, спустивши књигу.

— Да, врло много, — одговори она.

Другом приликом, примети на њеном столу књигу која му је била добро позната. Овога пута није застао да је погледа, јер ју је препознао по омоту. Била је то књижица коју је написао дописник неког часописа са Клондајка; знао је да је у њој описан он, да се у њој налази и његова фотографија, а били су му познати и неки сензационални одељци у којима је описано самоубиство једне жене. Мислио је о томе какве ће она погрешне закључке извући, нарочито из тих одељака, и питао се каквим је чудом баш та књига, међу хиљадама других дошла у руке његовој дактилографкињи. Следећег дана, кад год се налазио у присуству Деде Мејсона, увек му се чинило као да је пред

окодим брежуљцима. Прошле недеље сам је ја лично видео.

— Живи ли са родитељима? — питао је даље Дејлајт.

— Не, нема родитеље. Рано је остала без мајке. Њен је отац имао сточарску фарму, али се уплео у неке спекулације с рудницима и сасвим пропао. Убрзо, после тога је умро. Она има болесног брата на кога много троши. Био је то ваљан младић и свестран спортиста. Играо је ногомет, био је познат као ловац и као изврстан плаћинар. Једанпут је пао с коња, потом је оболео од реуматизма, тако да му је једна нога остала краћа и суши се. Хода на штакама.

Све ово што је чуо, појачало је Дејлајтово интересовање за Деде Мејсон. Помислио је на то да је позове на вечеру, али то никад није учинио. Да она није била његова намештеница, он се не би устезао да је позове на вечеру, или у позориште. Али је осећао да би у овом случају то било злоупотребљавање положаја, јер је он купно одређени број часова њеног рада и није имао никаква права на њено слободно време.

VII

Немајући могућности да се приближи Деде Мејсон, Дејлајтово интересовање за њу постепено се смањивало. То је било сасвим природно, јер је био сав заокупљен својим пословима. Баш у то време упустио се у огорчenu борбу с паробродарским друштвима. Борба је била много тежа него што је предвиђао, тако да се и сам зачудио њеној разгранатости и разним супротним интересима који су у њу били уплетени. Сви листови у Сан Франциску окренули су се против њега. Истина, неки од њих обратили су му се у поверењу, стављајући му до знања да су вољни да приме какву новчану помоћ, али Дејлајт није сматрао да је његов положај тако опасан да мора да се упушта у сличне издатке. Све до тог времена листови су доносили о њему забавне, добродушно написане чланке, а сад је требало видети на шта је све готово пакосна и непријатељски расположена штампа. Од хероја са Аљаске направили су лопова са Аљаске, лажова, смутљивца и уопште „злог човека“. Објављивали су чак и уводне чланке у којима су га називали непријатељем друштва, који је по култури и понашању налик на пећинског човека, потстрекачем кобних пословних немира, рушиоцем најпре града и анархистом најгоре врсте.

Почињући борбу с паробродарским друштвима, Дејлајт није ни сањао какве ће она размере узети. Мало по мало, то постаде борба с градом, па и са самим државом. Читава је земља, од Пајет Саунда на обали Пацифика до Панаме, била узнемирена и узбуђена; око њега је завладало лудило и сви су изгледали били да ће паробродарска друштва однети победу. Изгледало је да ће Бернинг Дејлајт овога пута бити потучен до ногу. А онда он отвори ватру — и на паробродарска друштва, и на Сан Франциско, и на читаву обалу Пацифика.

У почетку је све изгледало потпуно безазлено. У Сан Франциску је одржана скупштина неке хришћанске заједнице, на којој је дошло до сукоба између двеју радничких организација. Нико није ни слутио да се иза ове мале препирке крије злато Бернинга Дејлајта и спретна рука његовог правног саветника Хегана. То је била изгледала сасвим безначајна афера. Али се на једанпут у читаву ствар умеша Савез кочијаша, коме се придружио и Савез обалских радника. Мало по мало дође до штрајка. Штрајк се ширио дуж пачифичке обале, док коначно све луке нису биле претрпане бродовима, а поморски промет потпуно обустављен. Пролазили су дани и недеље, а штрајк је и даље трајао. Паробродарска друштва морала су да обуставе сваки рад. И све дотле није дошло до споразума док Дејлајт и његови савезници нису открили карте, стрпали добит у цел и омогућили добром делу континента да се одет врати на посао.

— Наставиће се —

ЈУГОСЛАВИЈА у слици и речи

Задружно село ГАЛИЧНИК

(ПРЕТЖИ: РАТ. РУВАРАЦ)

Давно, под крај седмог века, населило се код Солуна словенско племе Галичани, названо тако по реци Галик на чијим је обалама напасало своја велика стада

Лети су Галичани боравили са својим стадима на пасиштима планине Бистре у Македонији, а зими се враћали

у топле приморске крајеве

Једном, пре неколико столећа, три породице Галичана направише себи колибе на Бистри. Ту презимише и остадоше. Тако је постао Галичник

Село је расло. Стотине оваца биле су својина богатих сточара-фаја, а остали Галичани били су њихове слуге

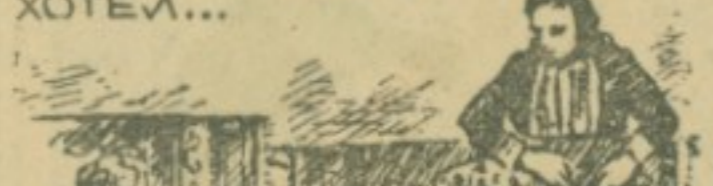
Од чувања туђих оваца није се могло живети, па су Галичани почели да одлазе удаљеки свет за послом, у печалбу. Пред њима су биле незнате земље и крајеви, а иза њих су остале ле сузе и уздаси њихових мајки, сестара и девојака

После једне или више година проведених на тешким пословима у тубини, печалбари су се, обично о Петровдану, враћали у своје село и женили својим девојкама па опет у свет, у руднике, ушуме, тако годинама

По пожар другог светског рата захватио је и Галичник. Балисти и талијански фашисти опустошише село. Народ бежао да би се...

... После ослобођења прикупио и основао задругу „Едвард Кардељ“ село је подигло филмару, електричну централу, задружни дом, хотел...

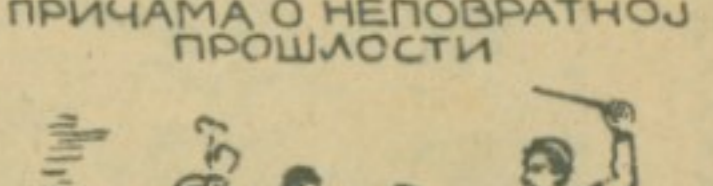

На Бистри, у часовима одмора, данас одјекује бувањ задружног Галичника. Печалба живи само у сетним песмама и причама о непоправној прошлости

Прошле године задруга у Галичнику добила је од млека својих 12.000 оваца преко 46.000 кг. Разних млечних производа, а од вуње хиљаде метара штофа и око 500 квадратних метара персиских филмова

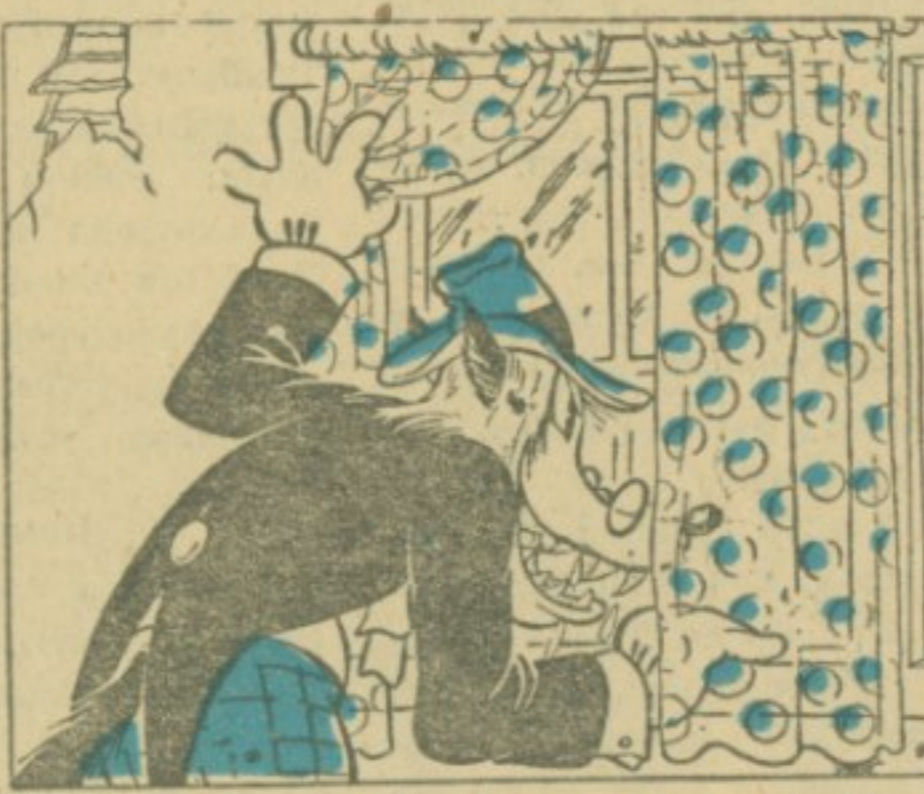
НА БИСТРИ, У ЧАСОВИМА ОДМОРА, ДАНАС ОДЈЕКУЈЕ БУВАЊ ЗАДРУЖНОГ ГАЛИЧНИКА. ПЕЧАЛБА ЖИВИ САМО У СЕТНИМ ПЕСМАМА И ПРИЧАМА О НЕПОПРАВНОЈ ПРОШЛОСТИ

НА БИСТРИ, У ЧАСОВИМА ОДМОРА, ДАНАС ОДЈЕКУЈЕ БУВАЊ ЗАДРУЖНОГ ГАЛИЧНИКА. ПЕЧАЛБА ЖИВИ САМО У СЕТНИМ ПЕСМАМА И ПРИЧАМА О НЕПОПРАВНОЈ ПРОШЛОСТИ

ТРИ ПРАСЕТА

ОД ВОЛТА ДИЗНИЈА

ВОЛТ ДИЗНИ : ДУШКО ДУГОУШКО И ДРУГИ ДОБРИ И РЪБАВИ СТАНОВНИЦИ ЊЕГОВЕ ВАРОШИЦЕ И ОКОЛИНЕ

ТРЕЋА ПРИЧА: КЛОПКА ЗА ЛИСЦА

ИЗВАДИЋЕ ТЕ ОНИ КОЈЕ ЋУ ДОВЕСТИ ДА ТЕ ОДВЕДУ У ЗАТВОР

ЗЕМЉА у којој шибо помаже НАУКУ И УМЕТНОСТ

У маленој Данској, потрошачи пива су у неку руку мекане уметности и науке. Али, не ради се о сваком пиву, већ само о пиву марке „Карлсберг“. У Данској, све што је у вези са науком и уметношћу у многе зависи од потрошње овога пива.

Јакобсенова „пиварска“ грозница

Производњу пива у Данској први је почео неки М. Јакобсен. Док су његови вршњаци снели да постају уметници или научници он је још у младости био обузет „пиварском“ грозницом. На разне начине покушавао је да кува пиво, али у томе није успео. Међутим, тај неуспех није обесхрабрио Јакобсена. Он је кренуо у Минхен, који је већ тада био чувен са свога пива, да би пренео пиварски кљасач у своју земљу. У то доба, 1840 године, то није било нимало лако, јер се кљасач није могао очувати за време дугог путовања. Па, ипак, Јакобсен га је узео, ставио га у дубок љупак, да би га одржао у свежем стању, прскао га је водом на свакој станици путничког дилижанса. Кљасач је стигао у Данску у добром стању и производња пива је могла да почне. Јакобсен је основао предузеће које је назвао „Карлсберг“, по имену свога сина.

Прошло је отада тридесет пет година и Јакобсен је постао власник многих предузећа пиварске индустрије. Своју стару фабрику он је пред смрт завештао држави. Кад је 1886 године умро, „Карлсбергом“ је почела да управља данска академија наука, остварујући циљеве ове задужбине, који су се састојали у помагану научног рада, чувању и обнављању историјских и културних споменика и унапређењу природних наука.

Циљеви задужбине „Карлсберг“

Под управом академије наука, пивара „Карлсберг“ је стално напредовала. Од њених прихода уско ро је основана лабораторија, у ствари средња пиварска школа, кроз коју су морали да прођу сви књижевници ове пиваре. Кад су приходи увећани, задужбина је почела

да помаже развој природних наука, математике, историје и лингвистике, а ускоро је створена могућност да се обнови Фредериксбергов историјски замак који је био наследни двор данских краљева. Године 1859 он је био опустошен пожаром и, како држава није била у могућности да га обнови, то је учињено из прихода задужбине „Карлсберг“. Кад је био потпуно обновљен, замак је претворен у национални историјски музеј.

Из средстава ове задужбине нису само обнављани стари, већ су подизани и нови замкови. Тако је у Копенхагену, почетком овог столећа, сазидала дивна грађевина, нека врста данског Лувра. Данас ова зграда претставља највећи дански музеј скулптура, у коме се налазе најпознатија дела старог и савременог вајарства.

Сваки Данак кад попије велику криглу пива, која стаје једну дан-

ску круну, зна да је више од педесет пара дао држави, јер, порезом који плаћају, пиваре „Карлсберг“ покривају десет од сто укућних државних расхода. Од тога око две петине одлази на уређење и улепшавање земље. И тако, сваки љубитељ пива у Данској може слободно да каже како је и његовом заслугом музеј дошао до неког Рембрантовог дела, или да је неки трг у Копенхагену улепшан спомеником каквом заслужном Данцу. Захваљујући њима, недавно је и Хамлетов замак у Хелсингеру добио парно грејање, а основан је и музеј индустријских уметности, јединствена установа ове врсте у свету.

Помоћ науци

Затим, из средстава задужбине, само за стипендије ђака који су се посветили физичкој биологији досад је издато осамдесет хиљада круна, а 125.000 је дато за лабораторију у којој се проучавају изотопи. Чувени дански научник Нилс Бор, који се бави испитивањем атомске енергије, примио је досад

од задужбине „Карлсберг“ за потребе своје лабораторије близу два и по милиона круна.

У сени фабрике „Карлсберг“, у сред буке машина, свега неколико десетина метара од огромног резервоара у који се сваког дана улије 5.400 хектолитара пива, Нилс Бор развија о разијању атома и о искоришћавању атомске енергије за добро човечанства. Он станује поред саме пиваре, у дивној вили која је намештена за почасне станаре — који су се нарочито истакли на књижевном, научном или уметничком пољу.

Прошло је више од једног столећа откако је основана пивара „Карлсберг“. Од мале примитивне фабрике она се претворила у огромно индустријско предузеће са двадесет пута већом производњом. Иако се пиво „Карлсберг“ ни по чему не разликује од пива других фабрика, Данци га радије пију од других, јер знају да приход од њега не иде у џеп неког индустријалца, него за културно подизање земље. Вероватно да нигде у свету пиво није одиграло такву улогу у унапређењу земље као што је то случај у Данској.

Музичари који су начинили преокрет у историји фотографије

Године 1916, у једној од многих њујоршких средњих школа, футбал је био обавезна игра. Часу фудбала дечаци су се унапред радовали, сви сем двојице. Били су то Леополд Годовски и Леополд Ман, синови тада познатих музичара, који су и сами од малих ногу заволели музику и већ прилично добро свирали — Годовски на виолини, Ман на клавиру.

И док су остали дечаци радосно јурили за лоптом, потпуно предани игри, два Леополда су шетали крај игралишта, једва чекајући да прође „час“.

Страст двојице дечака

Леополд Годовски и Леополд Ман, поред музике, имали су још једну страст — да праве фотографске снимке. Кад им је било десет година, очеви су им купили фотографске апарате, од којих се они нису раздвајали. На својим шетњама у школи, дечаци су често разговарали о тој заједничкој страсти и то их је још више зближило. Показивали су један другом

своје најуспелије снимке, којима ипак нису били задовољни. Било је баш пролеће и природа се била оденула у ново рухо раскошних боја, али фотографски снимци то нису могли да покажу. Њихови апарати били су потпуно слепи за боје и сваки пејзаж приказивали

Леополд Ман

су у једноликим црно-белим сликама. Зар се они не могу подесити да снимљене предмете показују онакве какви су? — та мисао мучи-

ла је двојицу дечака, и они су најпосле одлучили да је остваре.

Кад би пао мрак и школске просторије опустеле, две мале прилике су се прикрдале школској згради и улазиле у њу. Били су то Годовски и Ман. Кадаузом су отварали врата физичког кабинета и читаве сате проводили у њему, задубљени у чудан неки посао. Затим су, исто тако тихо, излазили и растајали се на првом раскршћу, да се кришом увуку у своје собе и преспавују остатак ноћи.

Резултат ноћних посета

За време својих ноћних посета дечаци су покушавали да направе фотографску плочу која би била осетљива према бојама. Читаве сате они су морали да раде да би дошли до нечега што је већ давно било пронађено. Ипак су напредовали у својим истраживањима и најзад успели да добију три плоче од којих је свака била осетљива према једној од три основне боје. Кад би помоћу њих снимили један предмет, па све три слике пројекцирали на једно место на платну, добивали су слику тога предмета у боји.

После завршене средње школе, Годовски је отишао на Калифорнију, а Ман на Харвардски универзитет, али су летњи распуст користили за заједнички рад. Ускоро су Уреду за патенте пријавили свој проналазак — пројектор са три сочива којим су се на платно могле преносити слике у боји.

Проблем фотографије у боји био је тиме у основи решен, али је главна тешкоћа била у преношењу три разнобојне слике на један филм или плочу. То је у ствари био проблем хемиске израде филмова, за чије решење Годовски и Ман нису имали довољно знања. Али, упоредо са својим музичким студијама, они су марљиво изучавали и хемију. Године 1922 поново су се састали у Њујорку и наставили рад на свом проналазку, да већ идуће године направе прву слику у боји. Оно што су научници узалуд покушавали још од 1900 године, постигла су два млада музичара — све боје биле су на једној плочи.

Музичари — проналазачи

Отада Годовски и Ман, сем за музику и за своје слике у боји, нисушта друго нису знали. Али, оно што могу да зараде два музичара који дају часове није било ни близу довољно за скупе хемикалије које су морали да купују. Зато су тражили човека који би их новчаном помоћу да остваре свој подухват. Поред осталих, позвали су и банкера Лунса Штрауса да присуствује развијању једног филма у боји. Али то вече, као за чакост, филм никако није

Леополд Годовски

хтео да се развије. Музичари су се презнајали од муке и док је један свирао госту на виолини или на клавиру други је трчао у кухињу где је био филм. Назад су боје почеле да се помаљају и банкар је пристао да новчаном помоћу двојицу младина.

Годовски и Ман често су се растајали, путујући као музичари сваки на своју страну и приређујући концерте по Европи и Америци, али су сваки поновни сусрет користили за усавршавање свог изума. За њих се најпосле заинтересовао и директор велике Кодак - Истманове компаније за производњу филмова и омогућио им рад у модерним лабораторијама. Ту су два уметника радила заједно са познатим стручњацима за фотографију.

Кодахром-филм

Захваљујући Годовском и Ману, ударени су темељи кодахром-филму, том највећем проналазку у историји фотографије. Помоћу њега, снимци у боји праве се као и обични црно-бели снимци. Сам филм изгледа сасвим обично, ма да се ништа сложеније од њега не може замислити. Поред подлоге и покривача, он се састоји још из три слоја емулзије, од којих је сваки осетљив на другу боју, и од два слоја желатина између њих.

Горњи слој кодахром-филма осетљив је према црвеној светлости, средњи према зеленој, а доњи према плавој. Да би ове боје остале јасне и да би, кад се сједине, дале све природне и уметничке боје, био је потребан дуг и напоран рад. Поред осталог, сваки слој је требало развијати засебно, а развијач тако подесити да утиче само на одређени део слоја.

На концерту којим су музичари-проналазачи прославили почетак производње кодахром-филма спрели су се уметности и наука. У паузама између појединих музичких тачака приказивани су филмови у боји.

Стваралачко пријатељство двојице музичара и данас доноси плодове. У предграђу Њујорка, у једној малој лабораторији, Леополд Годовски и даље ради на усавршавању фотографије у боји, а Леополд Ман, познати пијаниста и вођа триа који носи његово име, још даје савете Истмановој компанији.

Зимска дивљања СЕВЕРНОГ АТЛАНТИКА

У јеку зиме, Северни Атлантик је огромно царство мрака, хладноће и ветрова. Бродови који у то време плове по њему изложени су сталној опасности, а путници су сведоци махните игре воде и ветра.

Овај део Атлантика претставља једну од најинтересантијих области на свету. На простору од 3.000 миља морске површине, између Европе и Америке, могу преко дана да бесне истовремено три-четири непогоде. Ту постоје и „дутајући центри ниског притиска“, а таласи хладноће доприру све до Лабрадора. Овде се често сукобљавају западне олује са таласима са истока. Океан је данима силно узбуђан. Јаки ветрови достижу, а често и премашују, снагу урагана, крећући се брзином од 130 километара на сат.

Сивоплави облаци замрачују светлост кратког дана, јер шеснаест часова влада мрки мрак. Небо је заклоњено ниским облацима дебелом до 300 метара. Таласи изгледају стакласто-црни јер сунце до њих не допире.

Ветрови и морски таласи стварају овде чудесно царство пригушених шума. Ветар без прекида звижди и продире кроз сваки отвор на броду. На палуби се чују дубоки и величанствени звуци са

натегнутих конопа, који као да дрхте под неким невидљивим гудалом. И најмањи подупирачи, ужад сигналних заставица, радиопријемне, лествице, оgrade — све трепери, све зуји и звижди. Човеку се чини да слуша снажне оргуље, или каква необични хор. А кад се брод мало јаче заљуља, ови шумови се претварају у прави урлик.

Океан се уздиже у огромним ма сама које заглашћују ударају о бокове брода, пратећи притом водопаде од беле пене. Путник осећа како га кроз одело уједају ветар и влага. Морска вода се мрзне већ на трећем степену Целзиусовом.

Изглед брода који се бори са олујом занста је страхан. Само онај који је годинама пловило морем, може да зна шта значи снага мора и каква су човекова осећања у тим тренуцима.

Невреме на Северном Атлантику има у себи увек извесну грубу лепоту. Огромни таласи гibaју те-

шку површину мора, стварајући притом низ дивних белих чипака. У ведрим ноћима, небо изгледа као црни сомат посут светлуцавом прашином.

Због важности овог пута, не може се ни помислити да се заобије овај огромни простор или да се забрани пловидба у зимске месеце у том делу Атлантика. Кад није невреме, на овој линији саобраћа 40 до 50 бродова дневно.

Да би се бар donekle смањиле опасности које долазе од невремена, сала се предвиђа постављање међународне мреже метеоролошких станица на лађама и бродовима за

спасавање. У овој воденој пустињи ти бродови биће постављени на одређеним местима и играће улогу не само метеоролошких, већ и радијофонских и релејних станица, које ће омогућавати и авионима који прелећу ову област Атлантика да се лакше држе одређеног правца.

НАЈСРЕБЊИЈИ ДАН У ЖИВОТУ џарије АМБЕТКАРА

У једном разреду основне школе у индиском граду Сатари било је пуно ученика. Дечаци су са мање или више пажње пратили учитељева објашњења, цртали прва слова на таблицама и срџали прве слоге. Озбиљне очи једнога од њих пратиле су с пажњом сваки учитељев покрет. Малишан је седео у дну учионице, сам, у једној извојеној клупи. Бимрао Амбеткар био је једини ученик у читавој школи који је припадао презреној групи парија, „нечистих“ људи Индије. Супротно обичају, учитељ је, после дугог преклињања родитеља, примио малог у школу.

У то време већ је било протекло четири хиљаде година откако је становништво Индије било подељено на четири касте. Људи из прве касте, брамани, били су свештеници и научници. Друга каста давала је Индији ратнике. Трговци и уметници сачињавали су трећу касту, док су људи из четврте касте могли да буду само слуге и надничари. А испод свих њих налазили су се парије, презрени и „нечисти“, који на тим друштвеним дестинацијама нису имали своје место. Они су морали дубоко да се клањају приликом сусрета са осталима, они су морали да се склоне с пута и да стоје у блату да би пустили друге да прођу. Чак ни њихова сенка није смела да падне на остале, да их не би упрљала.

Мали Бимрао Амбеткар је све разреде основне школе провео у извојеној клупи. Учитељ му се никад није приближио, никад није узео да прегледа његову свеску. Бимрао није смео сам да отвори врата на учионици да не би „запрљао“ кваку. Кад је мали парија хтео да се напије воде, учитељ је позивао служитеља да му отвори славину. Он чак није смео да употреби састављене шаке да би се напио: устима је морао да хвата млаз воде. Док су се други дечаки за време одмора играли, он је усамљен стајао и издалека их посматрао. Срећом, глас парије није прљао оне који су га слушали. Бимрао Амбеткар је на свако учитељево питање давао увек тачан одговор. Основну школу завршио је као најбољи ученик у разреду.

Упркос огромним препрекама, он је победио на конкурсима и добио стипендију за гимназију у Бомбају. Ма да је школа била под британском управом, предрасуде су владале и у њој. Бимрао је опет седео сам у клупи. У учионици се налазила велика покретна школска табла на чијем су постољу ученици држали своје пакетиће са ужином. На једном часу математике, професор је позвао на таблу Бимраоа да реши неки задатак. Он још није био ни изашао из клупе, а већ су сви ученици потрчали према табли, вичући: „Он ће загадити нашу храну“. Бимрао је мирно сачекао да они узму сво-

је пакетиће и тек после тога израдио је свој задатак. Али, до краја часа ниједан други ученик није хтео више да изађе на таблу, јер је Бимрао „испрљао“ креду.

Даље школовање

Што је Бимрао постајао старији, био је све више свестан своје дубоке повезаности са људима из чије је средине поникао. Он је знао да су кастинске предрасуде

Бимрао Амбеткар

јаке и да ће бити тешко и њему и осталим паријама да извојују бар основна људска права. Мисао да помогне милионима презрених, усудила се дубоко у његово срце. „Само ће образовање моћи да нас спасе овог недостојног живота“, — говорио је он често својим пријатељима.

Његов успех у школи заинтересовао је раџу из Бароде, који му

је омогућио да заврши гимназију, а касније га је послао на студије у Сједињене Државе. Амерички студенти су са изненађењем примили овог младића који се био сав посветио науци. За њега нису постојале ни младишке забаве, ни спорт, ни обичне студентске разоноде. Са жаром је студирао историју, социологију, економију. У слободним часовима радио је као радник или чиновник. Кад је 1917 године добио диплому и одбрано своју докторску дисертацију, имао је довољно уштеђеног новца да извесно време проведе на универзитетима у Немачкој и Енглеској.

По повратку у Индију, Амбеткар је постављен у Министарство финансија. Доделили су му један сто у великој заједничкој соби. Првог дана његовог рада наишао је један чиновник са свежњем аката. Испред Бимраовог стола налазио се тепих. Чиновник је застао, јер је тепих добар спроводник „нечистоће“, и из даљине бацно му акта на сто. То је био први и последњи посао који су му дали да ради. Још неколико дана седео је он у министарству не радећи ништа. Једнога јутра, кад је излазио из своје хотелске собе, сачекала га је на степеницама група људи са батинама. „Убијте прљавог паријског пса који не зна где му је место“, урлали су они и почели да га туку. Бимрао Амбеткар је једва спасао живот.

Без запослења

Читаве две године овај млади образовани човек није могао да нађе запослење. Живео је у бедности и био је прогонен. Најзад су га примили као предавача економије у једној средњој школи. Полови-

ну своје плате остављао је на страну и после извесног времена отишао је у Лондон на даље учење.

Амбеткар се у Бомбају вратио као доктор права. Његова научна студија „Проблем рупије“ заинтересовала је све економисте света. Радио је као правник у једном окружном суду, али се пред вишим судовима није смео појављивати. Он је и даље водио тешку борбу, али његов углед у страном научном свету постепено је обарао једну препреку за другом. Године 1942 добио је место у вицекраљевском извршном савету. У то време почео је да издаје и недељне новине „Народ“. Сваке суботе по подне у свим предграђима Бомбаја окупљале су се хиљаде неписмених парија око људи који су знали да читају, да би чули шта кажу прве новине које пишу о њима и боре се за њих.

У борби за људска права

Положај који је Бимрао Амбеткар заузимао у савету, омогућио му је да учини много за обесправљене. Он је основао друштво за просвећивање народа, скупљао је прилоге и основао школу у којој су учили синови и кћери парија. Амбеткар је постигао да влада одре-

ди 300.000 рупија за школовање ове омладине у иностранству. Првих тридесет инжењера, професора и других стручњака вратили су се у Индију да помогну даље напоре Бимрао Амбеткара.

Народ је осећао шта је све Амбеткар учинио за њега. Када се он 1947 године кандидовао за посланика за законодавну скупштину, парије су му указале своју приврженост и признање. Већ око поноћи почеле су да стижу на биралиште поворке прокажених. Амбеткар је у новој скупштини био посланик који је имао највећи број гласова. Његови бирачи с поносом су истicali да је његова снага лежи у његовој правичности, неподмитљивости и у његовој љубави према потлаченима.

У новој индиској влади Бимрао Амбеткар постао је министар законодавства. Њему је припала част да пред скупштином брани предлог устава нове републике.

Највећи дан у његовом животу био је 29 новембар 1948 године. Мирним гласом, Амбеткар је прочитао скупштини једанаести члан Устава, члан који је значајно остварење његовог животног сна: „Укида се сваки облик дискриминације према паријама. Ко се огрешчи ово, кажњава се по закону“.

БЕРНАР ПАЛИСИ ПРОНАЛАЗАЧ ЕМАЉА

Разгледајући једнога дана старинско емаљирано посуђе, које му беше случајно дошло до руку, млади Француз Бернар Палиси дошао је на помисао да открије како се емаљ прави. У то време он је имао двадесет пет година и тек се био оженио, а послови му нису ишли добро. Да би своју замисао спровео у дело, он је имао да открије једну производну тајну која је већ одавно била пала у заборав.

Палиси није био никакав стручњак за ту врсту посла. Он чак није познавао ни грнчарски занат да би могао правити тањире, лонце и чиније које би после емаљирао. Рођен 1510 године, он је радио као шегрт у једној фабрици бојеног стакла, а затим је научио да црта планове, па је живео од та два заната. Његово знање, међутим, било је одвећ мало за подухват којег је хтео да се лати. Али он

је имао још једну врлину: био је необично истрајан.

Бели емаљ

Пошто није имао ни појма о томе од чега се емаљ може направити — нарочито га је занимао бели емаљ који се лако може обожити — Палиси је мешао разне материје и том смешом премазаво земљане судове. Затим их је стављао у пећ и чекао да се испеку. То је био пут на срећу, али другога није било. Радећи тако, Палиси је успео прво да добије фанјанс (полупорцелан) превучен емаљом боје јасписа. Судове које је направио од овог полупорцелана почео је продавати, и како су они били доста тражени, могао је од тога да живи и да одвоји нешто новца за даља истраживања.

После безброј опита Палиси је најзад успео да пронађе толико тражени бели емаљ. Међутим, ти-

ме није било све решено. Он је имао да савлада још многе тешкоће техничке природе како би дошао до потпуно исправних целих судова, беспрекорно превучених чистим емаљом. Поред осталог, било му је тешко да подеси температуру у пећи, те су тако једни судови били сувише печени, други недовољно, а трећи неравномерно.

Када је најзад и те недостатке отклонио, Палиси је премазао сво-

јом новопронађеном смешом све судове које је имао готове и ставио их у пећ. Али, на несрећу, ставио је сувише мало емаља, тако да су сви судови пропали. У тој невољи, он је отрчао до грнчара и купио нове лонце и чиније, премазао и њих својом смешом и ставио у ватру. Тад је настала нова незгода: није имао довољно дрва.

„Био сам принуђен — прича сам Палиси — да прво спалим из свога врта греде које држе лозу, затим столове, па најзад и под у кући, да бих испотпио ову другу мешавину. Био сам на таквој муци да је не бих могао описати. Сав сам се осушио од рада и топлоте из пећи; поред свега тога, уместо да ме теше, многи су ми се ругали, а они који би требало да ми помажу, препричавали су по граду да сам спалио под; на тај начин рушен ми је углед, те су многи почели да ме сматрају лудаком“.

После многих мука, Палиси је ипак доживео успех. Пошло му је за руком да добије одличне емаље свих боја, те је одмах почео да прави емаљирание судове, нарочито чиније, на којима су у релефу и у боји биле израђене животиње или слике из природе. Његове рукотворине убрзо су постале веома тражене, па је војвода Монморанси за свој нови замак поручио код

њeга мноштво разних украсних предмета.

У то време, међутим, у Француској су почели прогони јеретика. А Палиси је био калвинист. Са многим другим људима, он је био ухапшен и бачен у тамницу у Бордоу, одакле је имао да пође на Губилиште. Срећом, војвода Монморанси узео га је у заштиту. Он је издејствовао да га краљица Катарина Медичи наименује за „краљевског проналазача пољских вазни“, те се тако ослободио затвора.

Палиси је тако био материјално обезбеђен, те се могао одати, и то са великом вољом, проучавању хемије, геологије и природних наука. Када је осетно да се довољно упознао са њима, он је почео да држи и предавања. Како сам каже,

„Желео је да сазна да ли ће неко од учених људи Париза моћи да побије његова тврђења. Зато је узео да се за приступ на његова предавања плаћа дукат, уз обећање да ће ономе који буде побно његове тврђење вратити четири дуката. Али, иако су многи заинтересовани и признати научници долазили на ова предавања, нико није могао да оспори његова тврђења.“

Смрт у Бастиљи

Први пут Палиси је доспео у затвор 1562, али том приликом срећно се спасао захваљујући томе што није имао такмаца у емаљирању судова. Међутим, католици у Француској нису мировали, и прогони калвиниста су се наставили. На достава једног свог бившег једноверника, Бернар Палиси је био поново затворен 1588, када је већ био у дубокој старости. Бачен је у Бастиљу. Али и тада се нашао човек који га је узео у заштиту. То је био војвода од Мајена. Он је покушао да га ослободи тамнице и спасе смрти, али успео је само толико да процес покренут против проналазача емаља одуговлачи, како би се доношење смртне пресуде одложило. Међутим, следеће године, 1589, Палиси је умро у Бастиљи.

Мада је за живота био прогнан, Палиси је после смрти постао веома цењен и славан. Његове творевине данас се налазе у многим француским музејима и на гласу су као велике драгоцености. У више градова народ му је подигао споменик, а његово име ушло је у романе, драме и легенде.

Мадо острво Бали припада Малајском Архипелагу и налази се поред саме Јаве. Становници овога острва познати су као мирни и вредни људи. Међутим, њихова једина разонода, која се претворила у праву страст, јако одудара од општих црта њиховог карактера. Та разонода је дивља и сурова борба петлова.

Готово на сваком кораку на овом острву човек може да сретне људе који мирно и без журбе шетају. Међутим, скоро сваки од њих са поносом држи у рукама укра-

шеног и гиздавог петла — борца. Само, не треба мислити да је за ове људе борба петлова само разонода. Она је давно престала да буде то и претворила се у праву коцкарску страст, јер сваку борбу обавезно прати и клађење, а улоги у тим опкладама често износе читаве недељне зараде.

Петлови за борбу су најпогоднији између своје прве и друге године. Обучавање за борбу обично траје месец дана. За време овог „тренинга“ петла уче „тактици и стратегији“. Њима се пред борбу

даје одабрана храна. Обично се ове борбе одржавају суботом по подне кад људи приме недељне зараде. Тога дана могу се свуда видети сопственици петлова како „поткицају“ своје љубимце: привезују им за ноге мале оштре мамузе које личе на сечиво ножа. Док се врше последње припреме, људи у групама долазе на главни трг где ће се одржати борба. Кад борба отпочне, ту се већ сакупило неколико стотина гледалака.

Пре борбе петлови се односе месном поглавци. Он опипава њихове мнишће, јачину кани и оштрину кљуна. Потом шаље свог човека на место борбе да овај положи окладу за његов рачун. Парове-ривале за борбу одабирају сами власници.

По правилима, борба петлова траје да траје највише 45 минута. Али, она се често заврши и за минут-два. Чим их власници спусте на земљу, петлови, већ раздражени, одмах наваљују један на другог. Оштри кљунови обично траже врх кресте, каице парају противника при сваком насртају. Неколико јаких и добро усмерених удараца — и битка је готова.

МУКЕ ПИСАЦА И ПРЕПИСИВАЧА КЊИГА ПОД ТУРЦИМА

ЈЕДНА СТАРА КЊИГА КУПЉЕНА ЈЕ ЗА 130 ОВАЦА, 17 ДУКАТА И 140 ОТПЕВАНИХ ОЧЕНАША

Данас многи људи не воле ни писма да пишу. Мрзи их не само да руком испишу стра-ну-две, него се тешко одлу-чују и да за машину седну и зачас искуцају што треба, па се чак с муком решавају и да другом издик тирају своје писмо.

А некада је људска рука читаве књиге преписивала — слово по слово, од прве до последње стра-не. Један човек напише књигу, други је преписују, и тако се књи-га умножава, јер није било штампарских машина које би, као ове данашње, израђивале књиге у пет, десет хиљада примерака, колико хоћете.

У српском народу тако се ради-ло не само у време када штампа-рије нису постојале, него и доцни-је, када је штампарска вештина била већ позната нашим људима. Штампарије су радиле, али слова су из дрвета изрезивана, па су би-

ла ружна, неједнака и прљава су хартију. А у турско доба, када су тржишта западног света била пре-плављена штампаним књигама, код нас су угушени и последњи напо-ри да се штампарска вештина одр-жи, и преписивање је остало је-дини начин умножавања књиге.

"Погреших, оци и браћо"...

Те рукописне књиге садрже до ста података о времену када су на стајале, о људима који су их пи-сали, и о онима који су их пре-писивали. Све се то види из за-писа самих тих људи — писаца и преписивача. Већина њих туже се у тим записима на прилике под којима су живели и радили, или недостатке књиге оправдавају сво-јим слабим видом и старашћу.

Тако, један преписивач из 1590 године прекида текст преписа и умеће: "Погреших, оци и браћо, опростите ми грешноме. Престра-

ших се јаничара и помете ми се ум." А други преписивач, из 1735 године, јадикuje: "У старости пи-сах проводећи дане по туђим до-мовима." Један је, опет, почео да преписује књигу у Србији, "у тми-ни и мраку", а завршио је чак у Будиму или Коморану, док је дру-ги радио у тамници, "гладан и же-дан и зимањ и веома невољан". А има и оваквих потписа: "Писао Врсан Косарић, сужањ који се не радује".

Један од најдирљивијих записа остао нам је из 1535 године: пре-писивач моли читаоце да га не ку-ну, јер време када је радио било је зимино и мрачно, његово тело престарело, а руке дрхтаве. Мно-ги се туже на слабу хартију и ма-стило ("Хартија ми би лоша на крају", "Ја невешт, а хартија ло-ша", "Тада зима велика и љута беше и од јаког мрза постаде ми мастило као камен"), а један пре-

писивач из четрнаестог века ова-ко се оправдава: "Ако сам где по грешно, то је или због тога што сам с другом разговарао или пак што сам се напио вина". Док тако једни преписивачи унапред моле да им се опросте грешке, други набусито поручују својим читаоци-ма: "Ко зна боље — широко му поље".

Преписивачи и преписивање

Књиге су највише преписиване у манастирима, али и у приватним кућама, па чак и по паређењу же-на. Колико је човек волео књигу и тешко се од ње одвајао казује овај запис у једном Псалтиру: "Но-сих га у земљу Мађарску и Не-мачку, у славни град Беч, пак у Москву и на неке путеве". Многи читаоци записивали су у књиге и своје мишљење о њима. Године 1389, када је био бож на Косову, у једну књигу унесен је овај запис: "Бог да прости Николу који купи ову књигу, тер се наслади-смо". А један читаоца је ово запи-сао: "Да ли је томе крива моја краткоумност или нешто друго, а-ли ја сам се веома мало користио овом књигом". Уколико је, због све тежих прилика, постајала ре-ђа, књига је све више цењена и тестаментима је прелазила из на-раштаја у нараштај.

Подаци о времену које је било потребно за преписивање књиге веома су оскудни. Једна је пре-писивана три месеца, друга годи-ну, трећа годину и по.

Цене преписаних књига биле су различите и у разном новцу су изражаване: у грошевима, аспра-ма, дукатима, талирима, форинти-ма. Једне су купљене за два гро-ша, друге за 150 грошева. Крајем седамнаестог века једно јеванђеље плаћено је 345 форинти, за оно време читав капитал. А било је плаћања и у "натури". Тако је у осамнаестом веку једна књига ку-пљена за "осмак жита", а нешто раније забележено је да "поп Ђур-ко дарова Миловану три књиге, а он њему доламу чоке". Неки ду-ховник Никифор купио је од Си-лоана митрополита једно јеван-ђеље за "130 оваца и 17 дуката и отпевао му 140 оченаша". Књига коју је требало даровати неком об-новљеном манастиру купована је често заједничким прилозима це-лог села. "Село купи књигу — ка-же један запис из 1565 — саборно (заједнички), сви придодаше оно-лико колико је ко јак". Или: књигу дарова "Стеван ковач са сиро-масима, а богати не даше".

Дешавало се да књига буде и украдена. Стога се скоро у свим предговорима и поговорима про-клиње онај ко би се усудио да књигу украде. А из године 1727 остала је једна оваква претња: "Да се зна, књига названа Октоих од попа је Петра Мркушице, да га не сме нико узети, јер хоћемо се свадити и хоћемо се за кике вући и хоћемо се до господ терати и не ће му проћи како он хоће".

Прелазећи из руке у руке, књиге су се квариле, листови се ра-сипали. Зато су писци често опо-мињали читаоце и преписиваче да пазе и чувају њихова дела. Један писац из времена деспота Стевана Лазаревића опомиње: "Чувајте о-ву књигу да се не замрља, чувајте је да је не покана восак од снџа и да је снџа не сагори. Чувајте је да је не умасти уље из кандила". У другој половини шеснаестог века моли један писац оне који буду читали или преписивали да књигу "часно и прописно чувају, да је не харају, јер је састављена с не малим трудом у тешко време хри-шћанских невоља и страдања".

СПОРТСКИ ЗАБАВНИК

Пешаке по води

Вековни је то сан човека: да слободно, онако исто као што иде по земљи, стане на воду и крене... Да иде по води! И велики сликара, ва-јара и градитеља Леонарда да Вин-чија морно је тај проблем. Међу цртежима које је оставио, а у ко-јима приказује бране на каналима, појасеве за спасавање, ронилачке апарате итд. — пронађен је и један цртеж који приказује тркача на води. Велики мајстор написао је испод цртежа кратко: "Начин ходања по води." То је веома за-нимљив цртеж: испод ногу и шта-пова којима веслач, да га тако на-зовемо, одржава равнотежу налазе се мешине.

Довитљиви Корејци

Шведски и фински научници (то њих нарочито занима) настоје да реше један заиста тежак проблем: у каквој су вези смучке за снег са смучкама за воду и коме припада првенство. Јер, археолози су дав-но пронашли ретке цртеже из пре-историског доба који приказују људе на смучкама. Цртежи су, ме-ђутим, пронађени у крајевима без снега... Захваљујући тим напо-рима дошло се до открића напра-ве за клизање. За један цртеж на-учници су веровали да приказује корејанског смучара. Одмах се, у-зимајући у обзир климатске при-лике Кореје, поверовало да се ту пре ради о смучкама за мочварно земљиште — пуно баруштина и блата — него о смучкама за снег.

И претпоставке су се обистини-ле. Године 1922, једна шведска ек-спедиција је отпутовала у Кореју са задатком да изврши обележава-ње пловног пута на реци Јалу. Људи са Севера тешко су се кре-тали по мочварама и блату Кореје. Нису могли ни да замисле да ће им случај помоћи да обаве свој задатак. Једног дана Швеђани су угледали чудан приказ: по води и преко мочвара се хитро кретао чо-век на чим су се ногама налазили издубљени чамчићи, дуги око два метра, а широки око петнаест сантиметара. Човек је у рукама имао бамбусову мотку којом се отискивао или веслао (према томе да ли се кретао по блату или во-ди). Кретао се врло сигурно. Био је то корејански ловац.

Европљани су се одмах послу-жили сличним направама и — оба-вили посао!

Хај-скије

У Средњој Европи, после Првог светског рата, неки чувар купати-

ла конструисао је исте такве "смуч-ке" и отада су оне све више уса-вршаване. Данас те водене смучке, или како их зову хај-скије, личе на гумени кајак. Направљене су од финог, чврстог и лаког, дрвета које је превучено гуменим плат-ном. Могу лако да се склопе. И као и гумени кајак — да се по-несу на излет у ранцу!

Како ове скије изгледају? Отвор у који се стављају ноге врло је мали. До испод колена веслачу до-пире нека врста валобрана која се причвршћује за ногу — да веслач буде сигурнији. Занимљиво је да се на доњем делу чамчића налазе пераје од гумираног платна које се приликом отискивања ("кора-ка") отварају, а затим склапају. Дobar и вешт "пешак" може врло лако да се креће по води, јер има весло. Данас се већ производе и такве водене смучке у чије се пловке може лепо да смести и о-

се виде и групе "шетача" — смуча-ра на води. Овај спорт све више оживљава. У нашој земљи он је још непознат, али има изгледа да ће се одоманити и код нас. Утоли-ко пре што повољних терена има-мо на претек и што водене смучке нису много скупе.

Својим Занимљивости

ДВАНАСТИ СВЕТСКИ РЕКОРД ЈЕДНЕ ФРАНЦУСКИЊЕ

Марсела Шоазне Гоар постигла је недавно свој двадесет други на-ционални рекорд, а тиме је у исто време поново освојила за Францу-ску и дванаести светски рекорд у трајању лета на двоседној једри-лици.

Она је остала у ваздуху над о-границима Алпа двадесет четири ча-са и четрдесет један минут. Само јак ветар приморало ју је да преки-не лет, јер је могла да лети много дужи: 19 новембра 1948 године она је издржала 35 часова и 3 мину-та. Могло се очекивати да ће она са оваквом једрилицом тући му-шки светски рекорд на двоседу у трајању лета. Тај рекорд износи 52 часа.

По броју постигнутих победа, Марсела Шоазне Гоар нема такма-ца међу спортистима-једрилича-рима.

РАГБИ — НАЈГРУБЉИ СПОРТ

Једна анкета међу истакнутим лекарима специјалистима за спорт-ску медицину, коју је спровео њу-јоршки лист "Ринг", показује да је у Америци најгрубљи спорт раг-би. Просечно на свакој одиграној утакмици има по две теже и пет лакших повреда, ма да су играчи заштићени специјалним оклопом и носе на глави кожане шлемове. А-мерички рагби разликује се по сво-јим правилима од европског раг-бија, док је постизавање згодитака истоветно. Игра је врло жива и уз-буђива, јер су играчи физички ве-ома добро грађени. Сама игра ли-чи на праву битку. Игра се у три-дела по 20 минута.

Амерички рагби. — Американци га зову футбол — један је од нај-омиљенијих спортова у САД. Ве-ликим утакмицама присуствује и сто хиљада гледалаца.

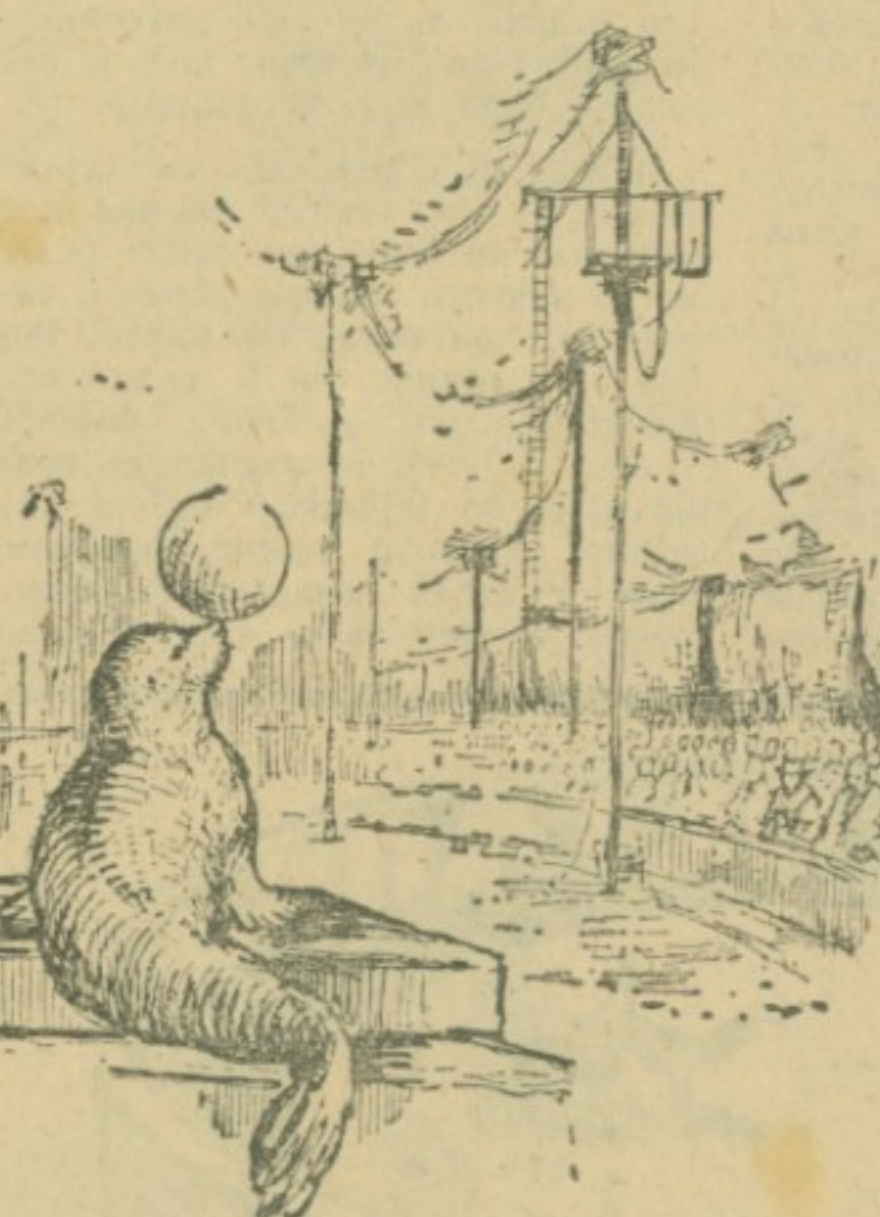

Изглед за развој овог спорта код нас

Пре Другог светског рата овај спорт био је много развијен у зе-мљама Средње Европе. Постојала су и друштва, а одржавала су се и такмичења. Један спортист је чак успео да пређе и скоро целу дужину Дунава. Није такође био мали број оних који су после марљивог вежбања успели да пређу и ре-ке познате по својим брзацима и опасним местима. Рат је међутим, спречио развој овог спорта. Данас је већ друкчије. По брзим планинским рекама могу поново да

ФОКЕ У ЦИРКУСКИМ АРЕНАМА

При блештавој светлости, у а-ренама великих циркуса, по-сетиоци гледају разне ве-штине људи и животиња. Ме-ђутим, мало ко зна да фоке, које живе у водама Северног Пола, спа-дају у групу најдаровитијих жи-вотиња-гумаца. Те њихове ве-лике способности за глуму приву-кле су многе дресере да се поза-баве њима, нако је дресирање о-вих животиња често скопчано с великим опасностима.

Фоке једу пресну храну и цео оброк прогутују одједном. Зато ук-ротитељи пазе да им се не даје превише хране. Јер, ако им се да-је да једу све што желе, оне из-губе гипкост за извођење вештина.

У води, фока је необично хитра и снажљива. Делфин, на при-мер, може да плива брзином од осамдесет километара на сат, док је фока у стању да чак и тада о-билази око њега, а да се с њим не судари. Када фока гони рибу, а ова у страху искаче из воде, фока је хвата у ваздуху и, ако је расположена за игру, додаје је другим фокама. Она се вешто и брзо пење уз стрму литицу, да се одатле попут стреле сјурну у ду-бину мора. Слух фоке је јако ра-

звијен. Необично је осетљива пре-ма поступку људи, и дресер никад не сме да је туче. Пераја су јој необично снажна, и она је у ста-њу да једним ударцем обори чо-века. Може да живи и до седамде-сет година.

Пре него што укротитељ почне да "учи" фоке, мора да науче ме-талне чакшире и обућу. Јер, када их пусти из кавеза, оне јурну пра-во к њему и почну да му гризу ноге. Само добро увежбана фока неће учинити човеку ништа на жао.

Овај сисар са перајима, који је толико брз у мору, а тром и тешко покретљив на суви, брзо и лако учи. На пример, фока је велики вештак да на своје носу одржава у равнотежи лоп-ту, или чашу пуну воде, да скаче преко мотке која се налази два метра изнад ба-зена, да "узјаше" коња, итд.

Једна позната циркуска фока, звана Нептун, научи-ла је да пуши на лулу, и на-то је била необично "по-носна". Стално се шепури-ла и дувала дим у уста дру-гим фокама. Да би видели како ће се понашати, ук-ротитељи су једну другу фо-ку, Пала, такође научили да пуши на лулу. Кад је и Пал почео да пушта колотове дима, Нептун је престао да другим досађује.

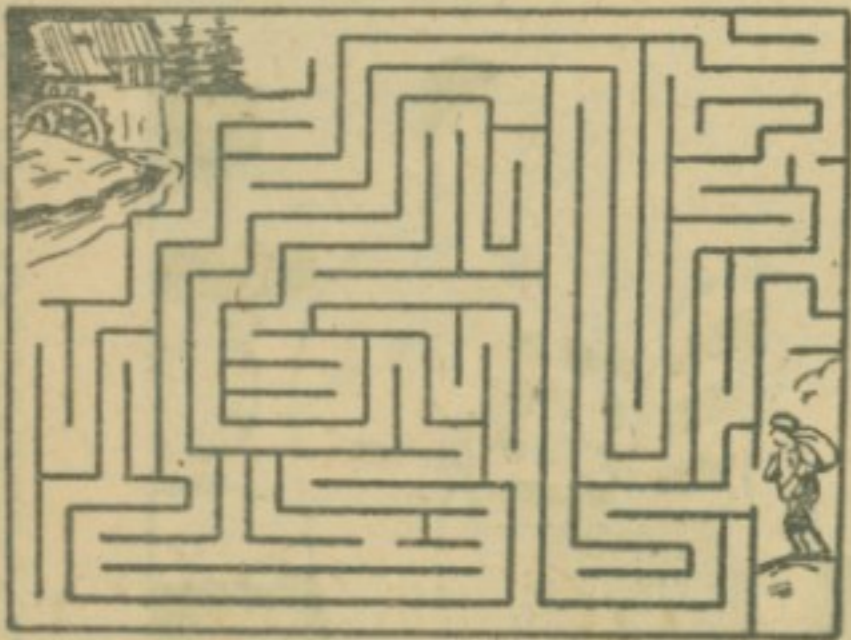
Једне вечери, за време претста-ве, Пал је пушио пред публиком. Нептун га је посматрао, и најед-ном је стао да скаче и "лаје". У-кротитељ, да би га умирно, узео је лулу од Пала и дао је њему. Сав срећан, Нептун је почео да пуши, а озлојеђени Пал је напао ук-ротитеља и подерао му чакшире.

Сем ових, има и много других примера који показују да фока, и-ако на изглед тешко покретљива и тупавог изгледа, може да се на-учи разним вештинама и да је у стању да изводи и најтеже тачке у аренама великих циркуса.

ОВОГ МИНУТА -СВАКОГ МИНУТА

- На свету се произведе само 26 килограма молибдена сваког минута.
- У Канади се сваког минута произведе 270 килограма маслаца.
- Рибари у Западној Немачкој улове сваког минута по једну тону разне рибе.
- Сваког минута у лондонску луку увезе се меса у вредности од 120 фунти стерлинга.
- Француска индустрија часовника произведе сваког минута 6 будилника.
- У Сарској области ископа се сваког минута 28 тона угља.
- За време олује ветар се креће брзином од 1200—1800 метара у минуту.
- За један минут организам здрава човека излучи од 0,3 до 0,7 кубних сантиметра зноја.
- Код Гвоздених Врата Дунавом протече 400.000 кубних метара воде за један минут. (Толико воде становништво Београда потроши за четири и по дана).
- Извор Нишке Бање даје 5400 литара радиоактивне воде у минуту.
- За време плимне таласи у јужном делу Јадранског Мора крећу се брзином од 5 километара у минуту.
- Драва код Осиека тече брзином од 68 метара у минуту.

Лавиринт

Којим ће путем овај човек стићи до млина?

Да ли знате?

ЛЕЧЕЊЕ КРВНОГ ПРИТИСКА СНОМ

Три француска научника укавала су на резултате покушаја да крвни притисак лече сном. Они су појединим болесницима давали средство за спавање, тако да су они спавали од осамнаест до двадесет часова на дан. Како тврде ови научници, код тешких болесника резултат је био о-средњи, али је код лакших веома добар.

НОВО СРЕДСТВО ПРОТИВ СКАКАВАЦА

Већ одавно је запажено да течноста у којој је скуван лист и плод од дрвета мелиа азедарах, које расте у Северној Африци, може да заштити биљке од скакаваца.

Недавно, међутим, утврђено је да екстракт из лишћа и корена од такозваног процепка (свила маритима) још више одбија скакавце. Изгледа да ово потиче отуда што је сок процепка, који је иначе у фармакологији познат као отров, веома горак.

Процепак се досад са успехом употребљавао као средство против глодара, а сада ће послужити и као средство против скакаваца, тим пре што расте у изобилју у песку Северне Африке, на обалама Океана, и на југу Француске.

ИЗУМ ЈАПАНСКИХ ОДГЛИВАЧА ЖИВИНЕ

На једној фарми у Јапану, расне кокошке имају мали бројач од алуминиума, који је привезан паром упртача.

Ова направа замењује затворено гнездо или кавез и омогућује да се сигурно распознаје снесена јаја сваке кокошке, а самим тим изврши и одабирање јаја за насађивање.

Прозадећи кроз отвор бројача, јаје помера лаки поклопац на њему, који опет помоћу једне опруге омогућује да бројчаник утисне на јаје редни број.

КАКО ЈЕДАН ЛЕКАР ИЗ ИЗРАЕЛА ЛЕЧИ МИГРЕНУ

Насупрот лекарима који препоручују да се више спава, др Ганс, из Тел-Авива, сматра да су теже мигрене последица дугог или дубоког сна. Он такве болеснике лечи крајним спавањем. Оболеlima од мигрене он не допушта да спавају више од седам часова. Болничарка која има за дужност да болесника буди, пази такође да се он сувише дубоко не уснава. По мишљењу др Ганса, ова предострожност је нарочито потребна у току последња два часа спавања.

Лечење је праћено нарочитим прописима и физиотерапеутским лечењем. Како др Ганс тврди, после три недеље од двадесет осам лица оболелих од јаке мигрене шеснаест је било готово излечено, а дванаесторици се стање побољшало.

НОВИ ДИП

Нови дип америчке војске нешто је већи и нешто јачи од досадашњег. Он је 12,5 сантиметара дужи и 5 сантиметара шири; има мотор од 72 коњске снаге уместо досадашњих 60, а може поред тога да пређе 480 километара без обнављања горива, док је досадашњи у најбољем случају могао да пређе око 280 километара.

Помоћу специјалних цеви и друге опреме, нови дип може да испуни петнаест минута да се преудеси за вођњу кроз пливне реке и поплаване терене.

НОВО ВЕШТАЧКО СРЕДСТВО ЗА ЂУБРЕЊЕ

Крилијум је нов синтетички препарат помоћу кога ће се ускоро моћи неплодно земљиште да претвара у плодно. Ова хемикалија личи на шећер у кристалу. Крилијум спречава да се земља после јаке кише претвори у густо, слепо благо. За време суше крилијум невероватно дуго одржава влагу у земљи. Научници кажу да је он хиљаду пута бољи од свих познатих природних и вештачких средстава за ђубрење и да за невероватно кратко време претвара неплодно земљиште у плодану орашницу.

ЖАБА КОЈА ГАЧЕ

У околини Рио де Жанеира, у Бразилији, зоолози су пронашли жабе које "гачу" скоро исто као гуске. Ове жабе имају поред тога чудну навiku да се окупљају у огромном броју. Под једним дрветом нађено је једном приликом неколико стотина ових жаба на окупју.

ТАКМИЧЕЊЕ У МОДЕЛИРАЊУ

Недавно су се екипе моделаара Америке и Енглеске такмичиле у моделирању. Енглеска је победила са 5:2, иако су Американци сви били припадници војске, а њихов вођа, капетан Глазгов, авијатичарски ас и победник у тридесет ваздушних сукоба у прошлом рату. Енглески такмичари су били чланови друштва за моделирање "Конструктор".

Јесте ли већ чули да...

...књиге, у данашњем облику, јавиле су се тек у XIV веку. Дотада, оне су имале облик свитака.

...метак испалиен из пушке има два пулта већу брзину од звука.

... жабе крекећу затворених уста. Глас пуштају из једне кесе која им се налази на гуши.

... сваке године ради крзна се утамани око 40 милиона животиња.

... слоновима, који тек са 25 година достижу пуну снагу, могу да раде разне веома напорне послове све до своје 80 године.

... светлост Сунца је 619.000 пута јача од светлости Месеца.

... прву лулу донео је 1585 године из Америке у Европу Енглец Ралф Лајл.

... међу змијама има врло много отровница. Међутим, највећа змија, питон, није отровница.

... графитом једне оловке може се повући линија дугачка 60 километара.

... Ескимни једу ме со белог медведа. Оно је по боји и укусу слично бивољем.

успеха и за испитивање осовина за локомотиве и пароброде. Тиме се отклања могућност изненадног квара за време путовања.

Примена у медицини

Прва испитивања дејства ултразвука у области медицине дала су, такође, значајне резултате. На Колумбија-универзитету, у САД, извршене су прве "операције", на мозгу мачака, паса и мајмуна, иако

ним лобања није отворана. Помоћу лучног кристала, на једну тачку у мозгу управљени су звучни таласи од 800.000 трептаја у секунди. Научници су утврдили да се тако концентрисаним ултразвучним таласима могу уништити оболели делови мозга или израслине на мозгу. Иако ови радови имају карактер експеримента, са разлогом се верује да ће се операције мозга и код људи ускоро вршити без хируршког пожа.

Широка примена УЛТРАЗВУЧНИХ ТАЛАСА

Сваки звук настаје механичким треперењем, али људско уво може да разабере само оне звуке који имају између 16.000 и 20.000 трептаја у секунди. Међутим, постоје справе које производе за наше уво нечујне, такозване ултразвуке, који имају до дванаест милиона трептаја у секунди. Ултразвучни су до те мере испитани, да се данас не стварају само у лабораторијама, ради вршења експеримената, већ су добили широку примену у разним привредним гранама.

таласа отварају врата на гаражи. Кад се притисне на нарочито дугме, из посебне нечујне сирене управе се звучни таласи на врата гараже чије трептаје прима микрофон. Преко њега ступа у погон мотор, који отвара врата гараже и аутоматски пали светлост.

Ултразвучни таласи користе се и у друге сврхе. Још 1947 године вр-

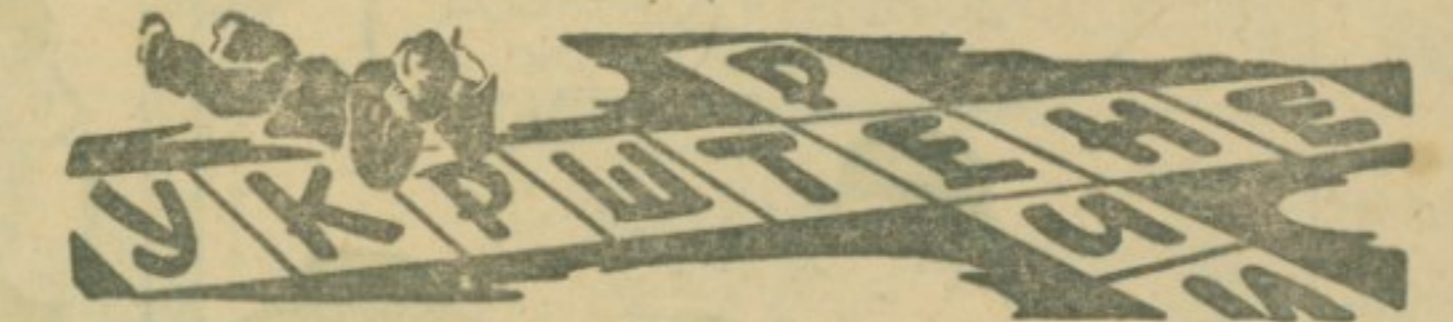
жемо очекивати да ће у блиској будућности велики индустријски градови бити ослобођени дима из фабричких пећи.

Прилично једноставни апарати који производе ултразвучне таласе служе у модерним млекарама за уједначавање млечне масноће и за уништавање бактерија у млеку. Ево како се то постиже: нусти се да млеко тече преко једне челичне мембране која емитује ултразвучне таласе. Капљице масти под утицајем невероватно брзих трептаја разбијају се у ситнуше делове и мешају са чиставом количином млека, те тако не остају само на површини. Овакво се млеко много лакше вари, па га лекари нарочито препоручују за исхрану одојчади.

Ултразвучни таласи уништавају бактерије

Помоћу ултразвучних таласа много се боље и брже уништавају разне штетне бактерије у храни него ли досадашњом пастеризацијом. Један кубни сантиметар млека, који је стерилизован ултразвучним таласима, има само осам бактерија, док се добро пастеризованим млеком сматра оно у чијем кубном сантиметру нема више од 30.000 бактерија. Кад се на овај начин бактерије скоро сасвим униште, могућно је да млеко остане свеже много више дана него кад би се пастеризовало.

У металургији се, на пример, ултразвучни таласи користе за испитивање великих металних плоча које су дебеле до три и по метра. Помоћу њих се откривају невидљиве пукотине у металним одливцима. Ако се метална плоча без унутрашњих пукотина „бомбардује“ овим звучима, с друге стране плоче добије се нарочити одјек. Када у плочи има скривених пукотина одјек је друкчији, а положај шупљине или пукотине истовремено се оцртава на једном платну. Нарочите справе које емитују ултразвуке употребљавају се са много

Водоравно:

- 1) једна од две упоредне линије;
- 8) острва;
- 9) хемиски знак за алуминијум;
- 10) богиња пролећа код старих Словена;
- 12) час;
- 13) врста тамбуре;
- 15) лична заменица;
- 16) сточна храна;
- 17) јунак из "1001

- 26) место у Србији;
- 27) свештеничка одежда;
- 28) узраст;
- 29) припадник старог народа у Италији;
- 31) слово латинице;
- 32) драги камен;
- 33) оквир;
- 34) одрицање.

Усправно:

- 1) екватор;
- 2) граница општине (множ.);
- 3) птица селица;
- 4) мушко име;
- 5) уштина речца;
- 6) мота;
- 7) припадници германског племена;
- 11) део лица;
- 13) боја косе;
- 14) подражавалац;
- 16) слојност;
- 17) река у Италији;
- 19) врста папагаја;
- 21) нестабилан;
- 22) планина у Грчкој;
- 23) проклетство;
- 25) веран;
- 27) наситно узима;
- 28) застава;
- 30) змајеви;
- 31) лут;
- 33) јапански мера за путеве.

РЕШЕЊЕ УКРШТЕНИХ РЕЧИ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно:

- 1) ко;
- 3) риме;
- 5) Панама;
- 7) ботаника;
- 9) ура;
- 10) Рур;
- 11) го;
- 12) ор;
- 14) ти;
- 15) кипари;
- 18) Рибо;
- 19) Матија;
- 21) то;
- 22) Ин;
- 23) ту;
- 25) оса;
- 27) дин;
- 28) Политика;
- 31) Ромања;
- 32) вуна;
- 33) не.

Усправно:

- 1) Кина;
- 2) Оман;
- 3) рата;
- 4) емир;
- 5) порок;
- 6) акути;
- 7) Буг;
- 8) ари;
- 12) опити;
- 13) рабин;
- 16) Ира;
- 17) рој;
- 18) Мосор;
- 20) Атика;
- 21) топ;
- 24) Уна;
- 26) алов;
- 27) дња.

ноћи"; 18) веселији; 20) град на северу Европе; 21) брод; 22) отап (слојеначки); 24) папагај; 25) име

ПЕРА ЖДЕРА СЕ НЕ ДА ПРЕВАРИТИ

